

Fransızları Övünmekle Utanmak Arasındaki İnce Çizgiye Sıkıştıran Yazar:

Louis-Ferdinand Celine

Modern Fransız edebiyatının en tartışmalı ve etkili yazarlarından biri olan Louis-Ferdinand Céline, asıl adıyla Louis-Ferdinand Auguste Destouches, 27 Mayıs 1894'te Courbevoie, Fransa'da doğdu. Küçük burjuva bir ailede yetişen Céline, tıp eğitimi aldıktan sonra Birinci Dünya Savaşı sırasında Fransız ordusunda görev yaptı ve savaşta yaralandı. Bu deneyim, daha sonra yazılarında sıkça işleyeceği bir tema oldu.

Céline, ilk romanı olan *Gecenin Sonuna Yolculuk* ile büyük bir ün kazandı. Bu eser, 1932'de yayımlandı ve modernist edebiyatın başyapıtlarından biri olarak kabul edilir. Roman, savaşın dehşetini, insanın kendine ve çevreye yabancılaşmasını ve toplumun çürümüşlüğü acımasız bir dille ele alır.

1936'da yayımlanan *Taksitle Ölüm* romanı Céline'in yaşamı boyunca devam edecek olan nihilist ve karamsar bakış açısını daha da pekiştirdi. Bu eserler, onun edebî kariyerinin zirvesini temsil eder.

Céline'in kariyeri, antisemitik görüşleri ve İkinci Dünya Savaşı sırasında Nazi Almanyası'na olan sempatisi nedeniyle büyük tartışmalara yol açtı. Savaşın ardından, savaş suçları nedeniyle yargılanmaktan kaçınmak için Almanya ve Danimarka'ya kaçtı. 1951'de Fransa'ya döndü ve burada yazmaya devam etti.

Louis-Ferdinand Céline, 1961'de Meudon'da öldü. Eserleri, edebî değeri ve stilistik yenilikleri nedeniyle hala okunmakta ve tartışılmaktadır. Özellikle romanlarının dili, halk dilini edebî bir üslupla birleştirmesiyle dikkat çeker. Ancak antisemitik görüşleri ve savaş sırasındaki tutumu, edebî mirasının tartışmalı olmasına neden olmuştur.

Céline'in hayatı ve çalışmaları, hem edebî hem de etik açıdan karmaşık bir mesele olarak değerlendirilir ve onun mirası, edebiyat dünyasında yoğun bir şekilde tartışılmaya devam eder.

Sevdiğim/beğendiğim yazarlardan bazılarıyla tanışma fırsatı yakalaysaydım; onları yine sever/beğenir miydim diye düşünürüm bazen. Örneğin Knut Hamsun'la 1930'larda yahut 40'larda, Avrupa'nın en karanlık günlerinde tanışsam ne hissederdim, metinlerini bugünkü gibi bir iştihayla okur muydum? Ya da hiç tartışmasız büyük bir insansevmez olan Thomas Bernhard'la nasıl bir maceram olurdu, düşünmek ve net bir cevap vermek zor. Beylik bir lafla –ki bu beylik lafı ben de kullandım, kullanıyorum, kullanacağım- bir yazarı salt yazarlık nitelikleriyle değerlendirip ona göre okumak gerekir bence. Ama memleketimizde bunun hilafında örnekler olduğu da yadsınamaz değil mi? Hamsun, Bernhard ve diğerleri... Bugün bu insanların metinleri beni mutlu ediyor ve edebî bir haz almamı sağlıyor, kişilikleri beni ilgilendirmiyor okur olarak.

Bu yazarlarla aynı kefeyle koyulabilecek bir diğer isimse kitaplarında kullandığı adıyla Louis-Ferdinand Celine'dir. Yaşam öyküsüne baktığımızda antisemitist öğeler içeren kitaplara, bu kitaplar nedeniyle

Danimarka'ya sürgün edilmesine ve Nazilerle iş birliğine değin pek çok olumsuz evreye rastlayabileceğimiz bir doktordur Céline.

Louis-Ferdinand Céline denildiğinde akla ilk gelen eseri şüphesiz "Gecenin Sonuna Yolculuk"tur. Romanın ana kişisi Ferdinand Bardamu gibi edilgen bir kahramanın gözünden savaşı, yaşamı ve ölümü gördüğümüz bu metinde, Céline otobiyografik öğelere de yer vermiştir. Romanda özellikle bireyin kitleye ve şovenizme karşı kifayetsiz kalışı kanımca gayet açık bir şekilde gösterilmiştir. Buna örnek olarak Bardamu'nun oturduğu bir kafenin önünden geçen askerlerin ve onların nizamının çekimine karşı duramayışı ve hiç aklında yokken, hayatın hiçbir yerine dahil olmak istemezken kendisini ordunun içinde buluşu verilebilir. Savaş nedeniyle pek çok cepheye yer alır, savaş sonrasında Amerika'ya gider. Amerika'da insanların nasıl kendilerine, emeklerine yabancılaştıklarını bizzat sistemin çarklarına giren bir işçi olarak şahit olur. Üstelik çalıştığı fabrika Ford fabrikasıdır. Bu duruma, insanların kendisine, emeğine yabancılaştığı, insanı makine haline getiren üretim bandı şeklindeki yapılanmasıyla (Fordizm) birlikte ele alındığında romanda yer verilmesi ayrıca önemli bir unsur ve eleştiri noktasıdır. Sonrasında döndüğü Fransa'da doktorluk eğitimine devam eder. Romanın bundan sonraki kısımlarında ise sürekli olarak yaşamı ve ölümü sorgulayan bir karakter çıkar karşımıza. Céline'in romanının başlığında bahsettiği gece ölümdür ve insanlar ölüme doğru yol alan yolculardır.

Yazarın yakın zamanda dilimize aktarılan bir diğeri metni de "Taksitle Ölüm"dür. Bu metin de yine otobiyografik öğeler taşır. Kelimenin en hafif manasıyla bir aylak olan karakterin toplumla, babayla, hayatla, emek süreciyle mücadelesi anlatılır. Herkesin istikbalinden; topluma, kendisine, ailesine yararlı bir insan haline geleceğinden ümidi kestiği bir çocuğun gözünden dönemin Fransa'sını okuruz. Buradaki dönemin Fransa'sı ibaresi şu açıdan mühimdir; artık teknolojinin kendisini hissettirmeye başladığı, aklın ve bilimin ön planda olduğu bir dönemde yerinde sayan, ilerlemeye karşı bir heves, istek duymayan ve adeta tek başına tüm bunlara; yaşamda ilerleme gerekliliği mefkûresine muhalefet eden bir karakterdir romanın ana kahramanı Ferdinand. Bu anlamıyla roman sınırsız hareketin, ilerlemenin, en geniş anlamıyla modernitenin, Alman edebiyatındaki "bildungs"un muhalifi bir karakter barındırır.

Céline'in karakterleri her okur için uygun mudur? Buna benim yanıtlım "hayır" olacaktır. Çünkü Céline sokak ağzıyla yazar, argoya ve küfre sıklıkla başvurur. Yer yer karakterlerinin uzun süren kusma sahnelerini midemiz bulanarak okuruz. Céline'i bu denli sert bir üsluba kavuşturan da budur sanırım. O, edebiyat yapmak gayesi taşımaz, içinde büyük bir kin vardır ve kinini akıtmak için yazıyı kullanmaktadır sanki. Bu kini belki insanlığa, belki Fransız toplumunun ikiyüzlülüğüne, belki de Yahudiliğedir. Onun özellikle Yahudi düşmanlığını yoğun şekilde gözler önüne seren eserlerinin bir kısmı ülkesi Fransa'da hala yasaklıdır. İsmi üzerinde yapılan hararetli tartışmalar da günümüzde dahi şiddetli bir şekilde devam etmektedir.

Ezcümle, Céline hoş zamanların güzel hikâyeler anlatan yazarı değildir, böyle bir yola hiç tevessül etmemiştir. Ancak buna rağmen ona kayıtsız kalmak da pek mümkün değildir. Eserlerini çok sevdiğim romancı Hakan Günday'ın ifadesiyle, gerçekten okumayı sevdiğini iddia eden biri için Gecenin Sonuna Yolculuk'u okumak bir tür sünnettir.

**Ali Lidar, "Fransızları Övünmekle Utanmak Arasındaki İnce Çizgiye Sıkıştıran Yazar:
Louis-Ferdinand Céline"**

<https://www.fikirtepedi.com/edebiyat/fransizlari-ovunmekle-utanmak-arasindaki-ince-cizgiye-sikistiran-yazar-louis-ferdinand-celine/>

(Yayın Tarihi: 8 Haziran 2024).